

معرفی اجمالی

ساحت عماد

(آیه محکم)

ضمیمه ی شماره ۱۹/۱۹ کتاب معرفی حکمت سرا

www.hekmatjoo.ir

ویرایش پاییز ۹۴

فهرست:

- ۱- تعریف ساحت..... ۲
- ۲- بیان هدف و ضرورت ارائه ی ساحت..... ۳
- ۳- ارائه ی تعریف و طبقه بندی حوزه های کلی..... ۴
- ۴- طبقه بندی و تعریف عناوین اصلی..... ۵
- ۵- تعیین جایگاه کاربردی عناوین اصلی..... ۷
- ۶- معرفی کتب و منابع موجود..... ۸
- ۷- معرفی متفکران و راه های ارتباطی با ایشان..... ۹
- ۸- ارائه ی تاریخچه ساحت..... ۱۰
- ۹- تعیین حداقل های ساحت..... ۱۱
- ۱۰- تعیین حداقل پیشنهادها برای ساحت..... ۱۲
- ۱۱- انطباق محتوای ساحت با کتب نظام فعلی..... ۱۳
- ۱۲- آسیب شناسی ساحت..... ۱۴
- ۱۳- شیوه های اختصاصی ارائه ی محتوای ساحت..... ۱۵
- ۱۴- معرفی ارزیابان و تصدیقگران ساحت..... ۱۶

هو الحکیم

۱- تعریف ساحت عقاید (آیه محکم)

قال رسول الله صلّى الله عليه وآله وسلّم:

« إِنَّمَا الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ ؛ آيَةٍ مُحْكَمَةٍ وَفَرِيضَةٍ عَادِلَةٍ وَسُنَّةٍ قَائِمَةٍ وَمَاسَوَاهَا فَضْلٌ »

عقائد به مجموعه باور های فطری و مسایل مرتبط با آن گفته می شود که با حقیقت وجود

انسان عقد بسته و گره خورده است.

۲- بیان هدف و ضروریات ارائه‌ی ساحت عقاید (آیه محکم)

هر انسانی براساس عقائد و باورهای خود سبک زندگی خویش را مشخص می نماید. بنابراین میتوان هدف از ارائه ساحت عقائد را آشنایی با نوع نگرش الهی به عالم هستی دانست (جهان بینی)؛ تا بتواند براساس این نگاه سبک و روشی صحیح، در زندگی انتخاب نماید. (ایدئولوژی)

حس ره یافتن به کمال در وجود همه انسانها نهاده شده، همواره در طلب گمشده خویش به این سو و آن سو رهسپارند و آگاهانه یا ناخودآگاه از هر سرابی طلب آب حیات می کنند تا به آرامش خاطر دست یابند و البته تمامی تکاپو و ناآرامی انسان در طلب همین آرامش خلاصه می شود. پس ضروریست که به راهی مطمئن و کهفی حصین برسد و این، علم عقائد است که در میان همه علوم متصدی پاسخ به این طلب می باشد.

۳- ارائه، تعریف و طبقه بندی حوزه های کلی ساحت عقاید (آیه محکم)

الف) رهرو شناسی: شامل کلیّه مباحث مربوط به انسان به عنوان رهرو راه هدایت.

ب) راه شناسی: مجموعه ای از مباحث مربوط به راه از مبدأ تا معاد.

پ) راهنما شناسی: شامل مباحث مرتبط با راهنمایان و هادیان راه هدایت.

ت) رهن شناسی: شامل مباحث مربوط به خطرات و موانع راه.

۴- طبقه بندی و تعریف عناوین اصلی ساحت عقاید (آیه محکم)

عناوین اصلی حوزه رهرو شناسی:

- فطرت
- عقل
- قلب (روح)
- صفات و ویژگی های انسان و اصلی ترین ویژگی (فقر)
- جبر و اختیار

عناوین اصلی حوزه راه شناسی:

- مبدأ (از کجا آمده ام؟)
- معاد (به کجا می روم؟)
- مسیر (شناخت عوالم وجود):

الف) قبل از دنیا

ب) دنیا

ج) بعد از دنیا

• سیر:

الف) من الخلق الى الحق (حرکت)

ب) فی الحق (اسماء و صفات)

(ج) من الحق الى الخلق (رسالت)

(د) في الخلق بالحق (غایت)

عناوین اصلی حوزه راهنما شناسی:

یگانه سرچشمه زلال هدایت خداوند متعال است و هر کس را که بخواهد بواسطه رحمت
واسعه و عدل فراگیریش به صراط مستقیم هدایت می فرماید. اما وسایل هدایت الهی عبارتند از:

- فطرت
- عقل
- انبیاء عظام
- ائمه اطهار
- علماء و اولیاء الهی

ذیل هریک از موارد فوق مباحثی از جمله غریزه، جهل، معجزه، کتب آسمانی، ویژگی های امام،
جایگاه علما و ولایت فقیه قابل طرح است.

عناوین اصلی حوزه رهنمون شناسی:

- نفس اماره
- شیطان

۵- تعیین جایگاه کاربردی ساحت عقاید (آیه محکم)

انسان تا آگاهی لازم از خود پیدا نکند نمی تواند مسیر صحیحی را برای سعادت خویش رقم بزند و در اولین معرفت نسبت به خود می یابد که باید حرکت کند تا نیازهایش برآورده گردد (رهرو شناسی)

برای حرکت به سوی این کمال و رفع نیاز باید راهی انتخاب نماید، سرانجام این راه باید به کمال مطلق و موجود صمد و بی نیازی ختم گردد تا رافع نیاز بشر باشد و آلا به مقصد نرسیده است. در این مرحله، راه از من، تا اوست. سپس اگر دقت نماید می یابد که بدلیل همان فقر و نیاز، قیوم و ازلی هم نیست؛ پس حتماً راهی را طی کرده تا بدین جا رسیده است؛ بنابراین به دنبال سرچشمه و مبدأ راه میگردد.

از کجا؟

در کجا؟

به کجا؟

و چون فرصت کافی برای تجربه همه راهها نداشته و نمیتواند با آزمون و خطا راه صحیح را بیابد، نیاز به راه بلدی دارد که او را راهنمایی نموده و به سر منزل مقصود رساند؛ پس باید راهی مطمئن برای شناسایی رهبران پیدا نماید تا با آرامش خاطر از آنان تبعیت کند. (راهنما شناسی)

شناخت سه مرحله مذکور برای وصول به مقصد لازم است ولی کافی نیست؛ زیرا انسان با خودشناسی (رهرو شناسی) متوجه نیاز به حرکت خویش میشود و در می یابد که باید حرکت نماید و با (راه شناسی) می فهمد که راهی را طی کرده تا بدینجا رسیده و راهی را در پیش دارد که باید بپیماید تا به مقصد برسد. با (راهنما شناسی) راه صحیح را انتخاب می نماید اما مطلب دیگر که دانستن آن ضروری است خطرات راه و موانع وصول به مقصد است که باید انسان راهزنان و قطاع الطریق و مانعان اصلی هدایت را نیز بشناسد پس محور چهارم معرفت اعتقادی رهزن شناسی است.

۶- معرفی کتب و منابع موجود پیرامون ساحت عقاید (آیه محکم)

عناوین کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح

۷- معرفی متفکران و راه های ارتباطی با ایشان در ساحت عقاید (آیه محکم)

ردیف	نام و نام خانوادگی	اثر	پل ارتباطی
۱			
۲			
۳			
۴			
۵			
۶			

تاریخ عقائد و سابقه آن به اندازه تاریخ بشر و سابقه اوست زیرا با توجه به تعریفی که از عقاید مطرح شد ما عقاید را باورهای درونی و فطری انسان دانستیم پس سابقه آن هم زمان با خلقت انسان میباشد.

«فاقم وجهک للدين حنیفاً فطره الله التي فطر الناس علیها لا تبدیل لخلق الله»

اما علم کلام در هر آیین و مذهبی با تشکیل همان بوجود می آید و طبیعی است که آغاز کلام اسلامی نیز از آغاز پیدایش دین اسلام و کلام شیعی و سایر فرق اسلامی از مسئله جاشینی رسول اکرم (ص) پدید آمد و در طول تاریخ نیز تکامل خود را طی کرده و در هر عصری مطالب تازه ای وارد این حوزه گردیده است، که تا امروز هم ادامه داشته و در آینده نیز ادامه خواهد داشت.

ولی به طور خلاصه ادوار تاریخی کلام و عقاید اسلامی را میتوان اینگونه معرفی کرد:

ادوار تحوّل و پیشرفت علم کلام:

دوره اول زمان حیات پیامبر اکرم (ص) (عمدتاً مسئله توحید و معاد)

دوره دوم پس از رحلت (مسئله جانشینی پیامبر و خلافت (مدینه))

دوره سوم زمان ائمه اطهار (ع): عصر امویان (کوفه) و عصر عباسیان (بغداد)

دوره چهارم زمان غیبت امام زمان (عج) غیبت صغری (بغداد) غیبت کبری (ری)

دوره پنجم حکومت های شیعی (آل بویه - صفویه) (اصفهان)

دوره ششم انقلاب اسلامی ایران (قم)

۹- تعیین حداقل‌های ساحت عقاید (آیه محکم)

حداقل انتظار از حکمت جو در ساحت عقائد این است که جایگاه خود را در عالم هستی دریابد، مسیرش را بشناسد و معیارهای تشخیص حق و باطل را بداند و راه‌های انحرافی و مدعیان دروغین را از صراط مستقیم هادیان واقعی تمیز دهد.

۱۰- تعیین حداقل پیشنهادها برای ساحت عقاید (آیه محکم)

چون موضوع عقاید به درون انسان برمی گردد پس پیش نیازی به جز معرفت حداقلی انسان به خود و اینکه طالب راه سعادت باشد و هرگونه تعصب جاهلی و کورکورانه را از خود دور سازد، نیاز نیست و شاید بتوان اینگونه بیان کرد که تنها پیش نیاز عقاید، فطرت پاک و طلب هدایت و طیب نفس و دوری از رذائل اخلاقیست که مسیر هدایت را برای انسان هموار می سازد.

خود سازی و تهذیب نفس و آمادگی قبول و پذیرش حق مهمترین پیش نیاز ساحت آیه محکمه (عقاید) است.

۱۱- انطباق محتوای ساحت عقاید (آیه محکم) با کتب نظام فعلی

در نظام فعلی ساختار مباحث کلامی کاملاً متفاوت با قالب ساحت عقاید می باشد. گرچه ممکن است محتوا در بسیاری از موارد همان محتوا باشد ولی تفاوت اصلی این ساحت با کتب موجود در ساختار و قالب بیان مطالب است.

از آنجا که اولین کتب کلامی در زمان سلطه حکومت عباسیان و رونق مکتب بغداد توسط معتزله اهل سنت نگاشته شده است و علماء بزرگ شیعه همچون شیخ مفید، سید مرتضی، شیخ طوسی ... در مقام پاسخگویی به شبهات و سوالات آنان بوده اند، قالب این کتابها نیز همان قالب معتزله شده و ترتیب ابواب نیز بر اساس کتب معتزله از ضرورت خداشناسی شروع شده و سپس مباحث خداشناسی، ادله آن، اسماء و صفات، عدل، نبوت، امامت و در آخر معاد، - که مباحث مربوط به انسان شناسی عمدتاً در بخش معاد یعنی آخرین مباحث مطرح می شود- اما ساحت عقاید با مباحث انسان شناسی آغاز می شود؛ به دلیل اینکه اگر انسان خود را شناسد نمی تواند خالق خود و جهان پیرامون را بشناسد و از خودشناسی به خداشناسی، راه شناسی، راهنما شناسی و رهنم شناسی می رسد.

۱۲- آسیب شناسی ساحت عقاید (آیه محکم)

این جمله مشهور است که «لَکُلِّ شَیْءٍ آفَةٌ وَ لِلْعِلْمِ آفَاتٌ» و چون علم عقاید از اساسی ترین علوم، بلکه ریشه همه علوم می باشد، از اِزاهمّیت ویژه ای برخوردار است؛ لذا باید آسیب های آن به طور دقیق شناخته شود که خدای ناکرده انسان دچار انحراف و نقصی نگردد. ما در اینجا به جهت اختصار فهرستی از برخی از مهم ترین آسیب ها را بیان می کنیم:

-عدم التزام عملی

-عجله و شتاب در مسائل

-تعصّب

-حبّ مدح و مقام

-حسادت

-غلو و تندروی

-شخصیت زدگی

-کتمان حقایق

-شگاکیت

-آموختن علم به نااهلان

۱۳- شیوه های اختصاصی ارائه ی محتوای ساحت عقاید (آیه محکم)

از آنجا که بازگشت عقائد به فطرت انسان ها است، به منظور برقراری ارتباط بهتر و موثرتر مخاطب، لازم است در ارائه و تبیین آن، حداکثر استفاده از امور فطری صورت گیرد. این مهم باید در آراستگی ظاهری و اخلاقی، پویا نمودن حس کنجکاوی و پرسشگری مخاطب، حس کمال جویی و نیل به هدف، شیوه بیان و بهره گیری از ابزارهای هنری و زیباشناختی و... جلوه و نمود پیدا کند.

۱۴- معرفی ارزیابان و تصدیقگران ساحت عقاید (آیه محکم)

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا

تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ...

پس روی خود را با گرایش تمام به حق، به سوی این دین کن، با همان

سرشتی که خدا مردم را بر آن سرشته است. آفرینش خدای

تغییرپذیر نیست. این است همان دین پایدار...

<سوره ی روم آیه ۳۰>